

Коваль І.С.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Старший психолог сектору психологічного забезпечення

м. Львів, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ РЯТУВАЛЬНИКІВ: ОСОБИСТІСНИЙ КОМПОНЕНТ

Сьогодення характеризується високою динамікою та невизначеністю, які обумовлюють всі сфери суспільного життя та проявляються на різних його рівнях. Ці безкомпромісно нові умови існування особистості висувають супротивні вимоги до професійної освіти та фахової підготовки, які покликані формувати освідченого, самокритичного, думаючого, ініціативного, психологічно готового до виконання обраної професійної діяльності професіонала своєї справи. Таким чином, у зв'язку зі змінами умов життя, збільшується кількість катастроф різного характеру, тому суспільству потрібно збільшувати кількість професій профілю Державної служби України з надзвичайних ситуацій, фахівці яких повинні постійно бути психологічно готовими до надання допомоги та ліквідації надзвичайних ситуацій різного характеру (природні та техногенні катастрофи, аварії та інше).

Проблему формування психологічної готовності та її структуру досліджували Г. Балл, А. Деркач, М. Дяченко, Л. Кандибович, Л. Карамушка, О. Коберник, Д. Мазоха, В. Моляко, С. Равикович та інші науковці [1, 2, 3]. Дослідження свідчать, що психологічна готовність до конкретної професійної діяльності має специфічні змістові та структурні особливості. Однак, у прямій постановці проблема особистісного компонента психологічної готовності до професійної діяльності в екстремальних умовах ще не була предметом самостійного наукового дослідження, що розкривається в даній статті.

Так, структуру готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців вищих морських навчальних закладів, М. Кулакова визначає шляхом

конкретизації її компонентів, де виділяє групу компонентів, що характеризують особистісні якості фахівця (адаптаційний, емоційно-вольовий, мобілізаційний, комунікаційний) [2].

Цікавими є дослідження Ю. Бойко, де в структурі психологічної готовності майбутніх юристів, вчена виділяє особистісний компонент і трактує його, як систему ставлень особистості до себе та прийняття себе як суб'єкта професійної діяльності [1].

Розглядаючи особистісний компонент, який розкриває сукупність вагомих особистісних якостей майбутніх рятувальників до професійної діяльності, то він має стійкий особистісний характер.

Зазначений компонент є системоутворюючим елементом підготовки майбутніх рятувальників, який займає позицію базової складової процесу становлення індивіда як професіонала та передбачає сукупність особистісних якостей, необхідних для правильного і ретельного виконання фахової діяльності в надзвичайних ситуаціях.

Особистісний компонент включає в себе важливі індивідуальні характеристики майбутніх рятувальників, які впливають на трудову діяльність в зоні лиха. Залежно від ставлення працівника ДСНС до трудової діяльності, всі характеристики компоненту можна поділити на три групи:

- до екстремальної ситуації (інтелектуальний рівень, готовність до ризику, організаторські здібності, професіоналізм, винахідливість, гнучкість);
- до пожежної команди, яка ліквідує (гуманність, справедливість, вимогливість, колективізм, доброзичливість, взаємодопомога, демократизм, взаємопідтримка, працездатність);
- до самого себе (рішучість, впевненість у власних силах, працездатність, принциповість, самоконтроль, самокритика, самонавіювання).

Аналізуючи наукові джерела, де розкриваються якості особистості, потрібні психологічно готовому рятувальнику для виконання трудової діяльності, то в притул підійдемо до моделі ефективно працюючого працівника

ДСНС. Тут мається на увазі динамічна модель, тому що кожен конкретний фахівець має змогу її доповнити.

Розглянемо особистісні якості пожежних-рятувальників, на основі психограми співробітників протипожежної служби М. Мар'їн, І. Єфанова, М. Поляков, які складають основу цієї моделі. До неї включено наступні психологічні якості:

- сміливість;
- спроможність брати на себе відповідальність у складних ситуаціях;
- впевненість у собі;
- здатність приймати правильне рішення при нестачі необхідної інформації, при відсутності часу на її осмислення;
- вміння об'єктивно оцінювати власні сили і можливості;
- спроможність до тривалого збереження високої активності;
- вміння розподіляти увагу при виконанні кількох дій, функцій, завдань;
- врівноваженість, самовладання при конфліктах;
- хист до швидкого встановлення контактів з незнайомими людьми, потерпілими;
- вміння підпорядковувати людей, викликати у них довіру;
- здатність знаходити потрібний тон, доцільну форму спілкування залежно від психологічного стану та індивідуальних особливостей співрозмовника;
- схильність до ризику.

Ці якості проявляються в залежності від специфіки трудової діяльності рятувальників та пов'язані з її успішним виконанням [3].

Таким чином, професійна діяльність майбутніх рятувальників вимагає багатопланового аналізу як самостійного явища, оскільки знаходиться у тісному зв'язку із повсякденною діяльністю під час чергувань, особистісним розвитком, спілкуванням та результатом спільної роботи. Беручи до уваги всі ці зв'язки можна аналізувати фундаментальні складові професійної компетентності

рятувальника, які є для нього потрібними для психологічної готовності фахівців ДСНС України.

За допомогою аналізу та систематизації теоретичних даних, робимо висновок про те, що робота рятувальників в екстремальних умовах висуває високі вимоги до особистісної, поведінкової, інтелектуальної та міжособистісної сфер діяльності індивіда.

У зв'язку з цим, набуває актуальності проведення емпіричних досліджень у напрямі психологічної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, оскільки питання особливостей формування готовності потребує вивчення та розв'язання як на теоретичному, так і практичному рівнях. Інакше кажучи, психологічна готовність до діяльності в особливих умовах є одним із головних чинників підвищення ефективності фахової діяльності пожежних-рятувальників.

Література:

1. Бойко Ю.Ю. Формування психологічної готовності майбутніх юристів до професійної діяльності автореф. канд. пед. наук : 13.00.07 / Юлія Юріївна Бойко. – Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – 29 с.

2. Кулакова М.В. Формування готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців вищих морських навчальних закладів автореф. канд. пед. наук : 13.00.04 / Майя Володимирівна Кулакова. – Одеса: ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2006. – 22 с.

3. Профессиографическое описание основных видов деятельности работников ДПС МВС России: посібник / ред. М.И. Марьин, И.М. Єфанова, М.М. Поляков та ін. - Ми: ВНДИПО, 1998. - 132 с.